

A HELYI ÖNKORMÁNYZATOK ÁLTAL KIVETETT HELYI ADÓK VIZSGÁLATA HAJDÚ-BIHAR VÁRMEGYÉBEN 1997 ÉS 2023 KÖZÖTT

KOZMA GÁBOR

ANALYSIS OF LOCAL TAXES LEVIED BY LOCAL GOVERNMENTS IN HAJDÚ-BIHAR COUNTY
BETWEEN 1997 AND 2023

The aim of the study is to examine one of the most important elements of the economic autonomy of local governments in Hajdú-Bihar County, local taxes, in the period 1997-2023, with special attention to the practice of local tax imposition by municipalities. The main findings of the study are summarised below. Similar to the national trends, the number of municipalities imposing local taxes in Hajdú-Bihar County has increased in recent decades, while the number of local taxes introduced has remained below the national level in all years examined. Looking at the individual types of taxes in more detail (e.g. the proportion of local authorities introducing them, the size of the tax rate), it can be observed that the county rates were higher than the national average mainly for those types of taxes that did not or only slightly burdened the population, which can be explained mainly by the poorer financial situation of the county's population.

An analysis of the situation within the county clearly shows that the municipalities with a smaller population, mainly in the eastern and southern parts of the county, are less active, with the exception of the municipal tax on individuals, which is easy to levy and generally represents a smaller tax burden.

Even after the lifting of the restrictions on local taxes in 2023, the situation has not changed significantly, with Hajdú-Bihar county municipalities continuing to show a more moderate activity.

BEVEZETÉS

A helyi önkormányzatok pénzügyi önállóságának legfontosabb alapját Magyarországon napjainkban a helyi adók jelentik. Ezek azok a bevételek, amelyekkel a települések vezetői többék-kevésbé szabadon gazdálkodhatnak, és felhasználhatják azokat beruházásokra, Európai Unió vagy hazai forrásokból megvalósuló fejlesztések önerejének finanszírozására. Az egyedüli kivételt az 1990. évi C. törvény helyi adókról jogszabály 2021. január 1-től hatályos 36/A. § paragrafusa jelenti, amely szerint „A települési önkormányzat által megállapított helyi iparűzési adóból származó bevétel elsőként – a fővárosi önkormányzat esetén külön törvényben meghatározottak szerint – a helyi közösségi közlekedési feladat ellátására, a helyi közösségi közlekedési feladat

ellátásához szükséges összesen felüli bevétel különösen a települési önkormányzat képviselő-testületének hatáskörébe tartozó szociális ellátások finanszírozására használható fel.” A helyi adók vonatkozásában a települések szabadsága jogi értelemben is létezik: a helyi önkormányzatok három témában is önállóan dönthetnek:

- bevezetik-e a helyi adót,
- a törvényben szereplő adótípusok közül melyeket alkalmazzák,
- mekkora adómértéket állapítanak meg.

A helyi adók témakörében az eddigiekben született tanulmányok döntő mértékben az ebből a forrásból befolyó bevételek települések közötti megoszlására koncentráltak, és többek között felhívták a figyelmet a különböző közigazgatási jogállású települések közötti különbségekre (PÉTERI 2015, BORDÁS 2019), a települések nagyságának befolyásoló szerepére (HORVÁTH M. ET AL. 2014), valamint a periférikus térségekben megfigyelhető alacsonyabb helyi adóbevételekre (PÉNZES – DEMETER 2021).

A helyi adók egyes típusai közül a vizsgálatok elsősorban a helyi iparüzési adóra és az idegenforgalmi adóra koncentráltak. Az előbbi esetében a kutatások elemezték a belőle befolyt bevétel és a helyi önkormányzatok különböző fizetési kötelezettsége (szolidaritási járulék) közötti kapcsolatot (KORSÓS 2021), valamint a gazdasági szereplők adótípushoz való viszonyát (LÁSZLÓ 2021). Az idegenforgalmi adó témakörében született tanulmányok fontos eredményének tekinthető a bevételek és a turizmus fejlettsége közötti kapcsolat bemutatása (KINCSES ET AL. 2021), az adónak a turizmus nagyságára gyakorolt hatásának feltárása (M. BARNA ET AL. 2019), a turizmus szempontjából legfontosabb települések esetében a koronavírus-járvány idegenforgalmi adóra gyakorolt hatásának elemzése (AMBRUS - GRÓF 2021).

A kutatások egyik elhanyagolt területének tekinthető ugyanakkor a helyi adók különböző típusai elterjedtségének, valamint az alkalmazott adómértéknek az elemzése, amely az utóbbi 2-3 évben kapott kiemelt figyelmet (pl. GRÓF 2020, KOZMA ET AL. 2020). A koronavírus járvány gazdaságra gyakorolt hatásának csökkentése, valamint a turizmus fellendítése érdekében az 535/2020 (XII.1.) kormányrendelet egyrészt megtiltotta, hogy a helyi önkormányzatok új helyi adótípusokat vezessenek be, emeljék az érvényben lévő adómértéket és megszüntessék a korábban adott kedvezményeket, másrészt rögzítette, hogy a helyi iparüzési adó mértéke a kis- és középvállalkozások esetében nem haladhatja meg az 1%-ot (ezen korlátozások csak 2022. végén szűntek meg).

A fentiek szellemében a tanulmány célja egy konkrét magyarországi területi egység, Hajdú-Bihar vármegye, esetében egyrészt megvizsgálni az 1997-es és a 2020-as évben a helyhatóságok helyi adó kivetési gyakorlatát, amelynek keretében elsősorban az alábbi kérdésekre kereste a választ:

- milyen mértékben éltek a helyi önkormányzatok a helyi adók kivetésével
- milyen adómértékeket alkalmaztak a helyhatóságok

- milyen különbségek voltak megfigyelhetők a települések között, és ezeket milyen tényezőkre lehetett visszavezetni.

Másrészt a kutatás választ kíván adni arra kérdésre is, hogyan reagáltak a helyi önkormányzatok a 2023-ban előállott új helyzetre, a korábbi évekre jellemző korlátozások feloldására:

- mely helyi adótípusok bevezettségében lehetett a legnagyobb növekedést megfigyelni

- hogyan változott a helyi adók mértéke.

A vizsgálatok konkrét eredményeinek a bemutatása előtt ugyanakkor egy rövid áttekintést adok a helyi adókra vonatkozó legfontosabb jogszabályokról/előírásokról.

1. A HELYI ADÓ, MINT ÖNKORMÁNYZATI BEVÉTEL

A helyi adókra vonatkozó jogi szabályozás 1990 végén született meg, amikor az országgyűlést elfogadta a 1990. évi C. törvényt a helyi adókról (napjainkban is ez a jogszabály van érvényben). Az elmúlt évtizedekben ugyanakkor két szempontból is jelentős változás következett be: egyrészt változott a helyi adók köre, másrészt módosult a helyhatóságok által alkalmazható maximális érték. A bevezetés időszakában a helyi adóknak hat típusa létezett:

- építményadó;
- telekadó;
- magánszemélyek kommunális adója;
- vállalkozók kommunális adója;
- idegenforgalmi adó;
- helyi iparüzési adó.

Az első komolyabb változtatásra a 2010-es évek elején került sor: 2011. január 1-i hatállyal megszűnt a vállalkozók kommunális adója és az idegenforgalmi adó építmény (üdülőépület) után fizetendő fajtája. Az újabb módosítás a 2020-es évtized elején következett be: a helyi iparüzési adó ideiglenes jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő típusa 2021. január 1-i hatállyal került törlésre, míg 2020 folyamán megszüntették az építményadó azon, 2018. január 1-én bevezetésre került fajtáját, amelyet a reklámhordozók után kellett fizetni.

A települési önkormányzatok által kivethető helyi adók maximális mértékét tekintve alapvetően két lehetőség kínálkozik (és kínálkozott a múltban is): az adótétel (konkrét összeg) és az adókulcs (százalékos érték). Az utóbbi lehetőség érvényes az állandó jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó esetében (jelenleg maximum az adóalap 2%-a), emellett alkalmazható a vendégéjszakák után fizetendő idegenforgalmi adó (maximum a szállásdíj 4%-a), valamint az építményadó (maximum a korrigált forgalmi érték 3,6%-a) és a

telekadó (maximum a korrigált forgalmi érték 3%-a) esetében, de az utóbbi három eset által kínált lehetőséggel csak alig 5-10 helyi önkormányzatok él.

A helyi iparüzési adó kivételével a kivethető helyi adó nagyságát a legtöbb önkormányzat az 1990-es évek eleje óta konkrét összeggel határozta meg, és az infláció hatásainak kivédése érdekében az országgyűlés több alkalommal is emelte a maximális adómértéket, a 2000-es évek közepén ugyanakkor egy új módszer, az inflációval történő validáció került bevezetésre. Ennek értelmében 2006-tól egy adott évben (pl. 2023-ban) alkalmazható maximum értéke a törvényben szereplő összeg (pl. építményadó – 1.100 Ft/adótárgy) szorozva a 2003 és az adott évet kettővel megelőző év (adott esetben 2021) közötti évek fogyasztói árindexeinek a szorzatával.

2. FELHASZNÁLT ADATBÁZIS ÉS MÓDSZEREK

A vizsgálat során alapvetően kétfajta adatbázis került felhasználásra. Az 1997-es értékek esetében a pénzügyi kormányzat ADÓ című lapjára támaszkodtam, amelynek 1997. júliusában megjelent 8-9. száma településenként tartalmazta az egyes helyi adók év elején érvényes mértékét. A tématerület fontosságát jelzi, hogy 2018. január 1. óta a Magyar Államkincstár is közli ezeket az adatokat: a honlapján (allamkincstar.gov.hu) megtalálhatók a az egyes hónapokban a helyi adók mértékét tartalmazó file-ok (a vizsgálat keretében a 2020. és 2023. februári, valamint a 2022. novemberi értékeket használtam fel).

Az adatok elemzése során egyrészt a Hajdú-Bihar vármegye legfontosabb értékeit az országos trendekhez hasonlítottam, másrészt településnagyság szerinti vizsgálatokat is végeztem. Az adómértékek könnyebb összehasonlítása érdekében az adott helyi adótípust bevezető önkormányzatokat négy csoportba osztottam be: maximális vagy ahhoz nagyon közeli érték, a maximális érték 67-99%-a, a maximális érték 33-66%-a, a maximális érték 1-32%-a. Ezután a súlyozás módszerét (maximális érték: 5-ös súly, a maximális érték 67-99%-a: 4-es súly, a maximális érték 33-66%-a: 3-as súly, a maximális érték 1-32%-a – 2-es súly), alkalmaztam majd átlag-számítás módszerével kapott számmal tudtam kifejezni az adóterhelés nagyságát (minél nagyobb ez az érték, annál nagyobb az adóterhelés az adott települési körben).

3. AZ 1997 ÉS 2020 KÖZÖTTI VÁLTOZÁSOK

Az elmúlt három évtizedet vizsgálva (1. táblázat) megállapítható, hogy mind Magyarországon mind pedig Hajdú-Bihar vármegyében folyamatosan nőtt a helyi adók valamelyik típusát alkalmazó települési önkormányzatok száma. A folyamat hátterében elsősorban a költségvetési bevétel növelésének a célja állt: a központi költségvetésből érkező támogatások például egyre kevésbé fedezték

az intézmények működtetésének a költségeit, valamint a beruházások megvalósítása is egyre nagyobb összegeket igényelt. Emellett hosszú ideig az is fontos szempont volt, hogy az önkormányzatok egy részének a pénzügyi stabilitását biztosító „Önhibáján kívül hátrányos helyzetbe került helyi önkormányzatok kiegészítő támogatása” forrást 1997-től kezdve a helyi önkormányzatok csak abban az esetben kaphatták meg, ha bevezették a helyi adók valamely formáját, és ez a szegényebb helyhatóságokat is rákényszerítette erre a lépésre (KUSZTOSNÉ NYITRAI 1999, VÍGVÁRI 2002).

A magyarországi és a Hajdú-Bihar vármegyei adatokat összehasonlítva megállapítható, hogy az 1990-es évtizedben még az utóbbi területi egység értékei voltak a magasabbak, amelynek háttérében az állt, hogy ebben az időszakban a kisebb lakosságszámú települések mérsékeltebben éltek ezzel a lehetőséggel, és mivel Hajdú-Bihar vármegyében az átlagos településnagyság meghaladja az országos értéket, magasabb volt a helyi adók valamelyik típusát kivető helyi önkormányzatok aránya. Az elmúlt két évtizedben ugyanakkor – a korábban már említett tényezők hatására – jelentősen emelkedett a helyi adók alkalmazási hajlandósága (2023-ban Magyarországon csak 18 helyhatóság nem élt ezzel a lehetőséggel), és ennek következtében a két területi egység között alig lehetett különbséget megfigyelni (a 18 településből egy, Vekerd, Hajdú-Bihar vármegyében fekszik).

1. táblázat: A helyi adók valamelyik típusát bevezető helyi önkormányzatok aránya a teljes települési körön belül 1992-ben, 1997-ben és 2020-ban Magyarországon és Hajdú-Bihar vármegyében (%)

Table 1. Proportion of local governments introducing one of the types of local taxes in 1992, 1997 and 2020 in Hungary and in Hajdú-Bihar county

Megnevezés	1992	1997	2020	2023
Magyarország*	39,6	80,1	99,2	99,4
Hajdú-Bihar vármegye	51,3	95,1	98,8	98,8

* - az országos adat nem tartalmazza Budapest és a fővárosi kerületek értékeit

Forrás: Pitti, 1992; szerző nélkül, 1997; hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.aspx

A helyi önkormányzatok által kivetett helyi adók számát tekintve a vizsgált időszakban jelentősebb változások nem zajlottak le (2. táblázat): Hajdú-Bihar vármegyében mind 1997-ben mind pedig 2020-ban az 1 vagy 2 helyi adótípust kivető helyi önkormányzatok aránya magasabb, míg a 3 vagy több adótípust alkalmazó helyhatóságok aránya alacsonyabb volt, mint az országos érték, és ugyanez, azaz alacsonyabb érték volt tapasztalható az egy helyhatóságra jutó átlagos értéket tekintve is. A vármegye 1997-ben két altípusban (csak 1 helyi adótípus, illetve 4 vagy több helyi adótípus) megfigyelhető némileg kedvezőbb helyzete 2020-ra megszűnt, amely véleményem szerint azzal magyarázható, hogy a helyi iparűzési adón és a magánszemélyek kommunális adóján kívül a

helyi önkormányzatok – a 4. táblázattal kapcsolatban részletezett okok miatt – csak korlátozottan vezettek be más helyi adótípusokat

2. táblázat: A helyi önkormányzatok megoszlása az általuk bevezetett helyi adók száma alapján 1997-ben és 2020-ban Magyarországon és Hajdú-Bihar vármegyében (%)

Table 2. Distribution of local governments by the number of local taxes they introduced in 1997 and 2020 in Hungary and Hajdú-Bihar county (%)

Év	Adók száma	Magyarország	Hajdú-Bihar vármegye
1997	1	40,2	35,9
	2	34,0	43,6
	3	16,3	10,3
	4 vagy több	9,6	10,3
	átlag*	1,98	1,90
2020	1	18,1	23,5
	2	44,1	55,6
	3	23,4	13,6
	4 vagy több	14,4	7,4
	átlag	2,38	2,07

* - az egy önkormányzat által átlagosan kivetett helyi adótípusok száma

Forrás: szerző nélkül, 1997; hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.aspx

Az egyes adótípusok bevezettségét tekintve (3. táblázat), igazodva az országos trendekhez, Hajdú-Bihar vármegyében is két adótípus szerepe emelhető ki: a helyi iparűzési adó (a vármegyében napjainkban is csak egy olyan település van, amelyik ezt nem alkalmazza), valamint a magánszemélyek kommunális adója. Az előző magas értéke azzal magyarázható, hogy ez közvetlenül nem a település lakosságát érinti, az utóbbi esetében pedig a könnyű alkalmazhatóság a fő indok (nem kell az ingatlan alapterületét kiszámolni, hanem magára az ingatlanra vetik ki az adót).

Az országos és vármegyei adatokat összehasonlítva ugyanakkor igen vegyes kép rajzolódik ki. Egyrészt az egyértelműen a gazdasági élet szereplőit terhelő adók (helyi iparűzési adó két fajtája, 1997-ben a vállalkozók kommunális adója, 2020-ban a reklámhordozók után fizetendő építményadó) esetében a Hajdú-Bihar vármegyei érték magasabb.

A másik oldalt alkotják a csaknem kizárólagosan a lakosságot terhelő helyi adók (lakások után fizetendő építményadó, telekadó, magánszemélyek kommunális adója), amelyeknél a legtöbb esetben az országos adatok a nagyobbak. A fenti tények mögött véleményem a helyhatóságok azon törekvése áll, hogy a lakosság kedvezőtlenebb pénzügyi helyzete miatt olyan adótípusok vessenek ki, amelyek közvetlenül kevésbé sújtják a településük népességét. Az

országos és a vármegyei adatok között jelentős eltérés figyelhető meg a tartózkodási idő után fizetett idegenforgalmi adó vonatkozásában, amely a vármegyei kedvezőtlenebb turisztikai adottságaival magyarázható (kevesebb településen van olyan látnivaló/esemény, amely jelentősebb, legalább egy vendégéjszakát is ott töltő tömeget vonzana).

3. táblázat: Az egyes helyi adótípusokat bevezető helyi önkormányzatok aránya a teljes települési körön belül 1997-ben és 2020-ban Magyarországon és Hajdú-Bihar vármegyében (%)

Table 3. Proportion of local governments introducing each type of local tax within the total number of municipalities in 1997 and 2020 in Hungary and Hajdú-Bihar county (%)

	1997		2020	
	Magyarország	Hajdú-Bihar vármegye	Magyarország	Hajdú-Bihar vármegye
A	44,8	58,5	91,7	98,8
B	19,8	36,6	88,3	98,8
C	6,5	0,0	18,7	7,3
D	19,0	9,8	25,3	15,9
E	-	-	7,8	15,9
F	11,8	4,9	15,6	3,7
G	45,2	58,5	72,6	69,5
H	25,8	47,6	-	-
I	8,7	4,9	27,6	17,1
J	5,1	6,1	-	-

A – állandó jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó, B – ideiglenes jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó, C – lakások után fizetendő építményadó, D – nem lakás céljára helyiségek után fizetendő építményadó, E – reklámhordozók után fizetendő építményadó, F – Telekadó, G – Magánszemélyek kommunális adója, H – Vállalkozók kommunális adója, I – tartózkodási idő után fizetendő idegenforgalmi adó, J – épület után fizetendő idegenforgalmi adó
 Forrás: szerző nélkül, 1997; hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

Az adómértéket tekintve (4. táblázat) 1997 és 2020 között Hajdú-Bihar vármegyében a legtöbb esetben emelkedést lehetett megfigyelni, amely különösen magas volt az ideiglenes jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó esetében (ezt azon cégeknek kellett fizetni, akiknek nem volt telephelyük az adott településen – piacokon megjelenő távoli kereskedők, építkezéseken átmenetileg dolgozó vállalkozók, így csak korlátozottan érintette a helyi gazdasági életet). A 2020-as helyzetet vizsgálva nem tekinthető meglepetésnek a három legmagasabb terhelést mutató adótípus (helyi iparüzési adó két fajtája, valamint az idegenforgalmi adó), mivel ezek közvetlenül nem a helyi lakosságot terhelik meg. A vármegyei és az országos adatokat

összehasonlítva a legtöbb esetben a magasabb országos érték állapítható meg, amely alól csak a helyi iparüzési adó két fajtája és az idegenforgalmi adó jelent kivételt. A fenti tény véleményem szerint elsősorban azzal magyarázható, hogy a helyhatóságok – ha be is vezették a lakosságot közvetlenül terhelő helyi adókat – ezeken a területeken alacsonyabb adóterhelést állapították meg, és nagyobb bevételre törekedtek a többi helyi adótípusból.

4. táblázat: Az egyes adótípusok adómértékét tükröző mutató értéke 1997-ben és 2020-ban Magyarországon és Hajdú-Bihar vármegyében

Table 4. The value of the indicator reflecting the tax rate of each type of tax in 1997 and 2020 in Hungary and in Hajdú-Bihar county

	Hajdú-Bihar vármegye		Magyarország
	1997	2020	2020
A	3,46	4,58	4,43
B	2,10	4,01	3,78
C	nincs	2,40	2,42
D	2,00	2,38	2,47
E	-	3,08	3,78
F	2,00	2,00	2,27
G	2,00	2,19	2,39
H	4,56	-	-
I	3,00	3,36	3,16
J	2,20	-	-

Jelmagyarázat – 3. táblázat

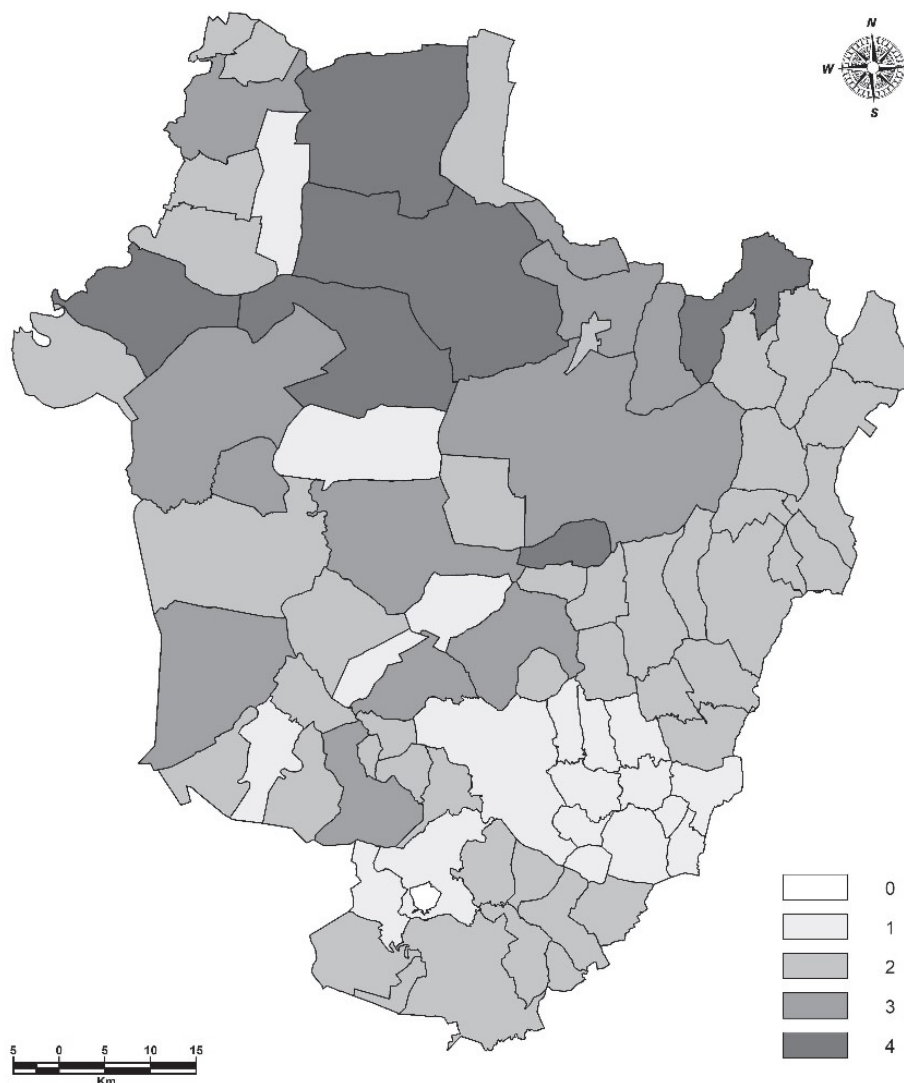
Forrás: szerző nélkül, 1997; hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

A helyhatóságok által bevezetett helyi adók számát tekintve 2020-ban Hajdú-Bihar vármegyében igen jelentős területi különbségek figyelhetők meg (1. ábra). A vármegye déli és keleti részén alapvetően domináltak azon települések, amelyek vezetői csak 1-2 helyi adótípus kivételével döntöttek, míg a megye északi részén a 3 vagy ennél több helyi adót alkalmazó helyi önkormányzatok fölénye figyelhető meg. A jelenség hátterében alapvetően a Hajdú-Bihar vármegye településszerkezete áll: a megye keleti és déli részén fölényben vannak az alacsonyabb lakosságszámú települések, míg az északi részre a nagyobb népességet tömörítő települések túlsúlya jellemző.

A kivetett helyi adótípusok számát a települések nagyságával összevetve (5. táblázat) jól kirajzolódik, hogy az alacsonyabb lakosságszámú települések döntő mértékben csak 1-2 helyi adótípust alkalmaznak, míg a nagyobb lélekszámú települések körében az átlagnál magasabb a 3 vagy annál több helyi adótípust bevezető helyhatóságok aránya.

1. ábra: A helyi önkormányzatok által kivetett helyi adók száma Hajdú-Bihar vármegye különböző településein 2020-ban

Figure 1. Number of local taxes levied by local governments in different municipalities of Hajdú-Bihar county in 2020

Forrás: szerző nélkül, 1997; hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

Az egyes helyi adótípusok elterjedtségét a településnagyság függvényében elemezve (6. táblázat) az utóbbi tényező fontos befolyásoló szerepe állapítható meg: a településnagyság növekedésével a legtöbb esetben emelkedik az adott helyi adótípust alkalmazó helyhatóság aránya. A három kivételből kettő alapvetően „statisztikai” jellegű: a helyi iparüzési adót egy kivétellel valamennyi vármegyei települési önkormányzat alkalmazta, míg a telekadót összesen három önkormányzat. Az általános tendenciából igazi kivételt jelentős magánszemélyek kommunális adója esetében az adóalap maga az ingatlan, és kivetéséhez nem kell annak alapterületét figyelembe venni, így a fizetendő összeg meghatározása igen könnyű. Ennek következtében igen népszerű a kisebb települések körében, a nagyobb települések ugyanakkor gyakran döntenek a jelentősebb bevételt hozó, ugyanakkor némileg

bonyolultabban kivethető építményadó két fajtája mellett (az adótöbbszörözés tilalma mellett ugyanarra az ingatlanra nem lehet építményadót, illetve magánszemélyek kommunális adóját is kivetni).

5. táblázat: A különböző lakosságszámú helyi önkormányzatok megoszlása az általuk bevezetett helyi adók száma alapján 2020-ban Hajdú-Bihar vármegyében (%)

Table 5. Breakdown of local governments with different population sizes by the number of local taxes they introduce in 2020 in Hajdú-Bihar county (%)

Lakosságszám (fő)	A	B			
		1	2	3	4-x
-500	85,7	50,0	50,0	0,0	0,0
501-1000	100,0	30,8	69,2	0,0	0,0
1001-2000	100,0	27,3	63,6	9,1	0,0
2001-5000	100,0	23,8	61,9	4,8	9,6
5001-10000	100,0	0,0	60,0	30,0	10,0
10001-	100,0	11,1	0,0	55,6	33,3

A – a helyi adót bevezető önkormányzatok aránya (%), B – a helyi adót alkalmazó helyhatóságok megoszlása a bevezetett helyi adók száma alapján (%)

Forrás: hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

6. táblázat: Az egyes helyi adótípusokat bevezető helyi önkormányzatok aránya 2020-ban Hajdú-Bihar vármegyében a különböző nagyságú településeken (%)

Table 6. Proportion of local governments introducing each type of local tax in 2020 in Hajdú-Bihar county in municipalities of different sizes (%)

Lakosságszám (fő)	A	B	C	D	E	F	G	H
-500	85,7	85,7	0,0	0,0	0,0	0,0	42,9	0,0
501-1000	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	69,2	0,0
1001-2000	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	72,7	9,1
2001-5000	100,0	100,0	0,0	9,5	9,5	9,5	71,4	14,3
5001-10000	100,0	100,0	20,0	40,0	40,0	10,0	80,0	30,0
10001-	100,0	100,0	44,4	77,8	77,8	0,0	66,7	66,7

A – állandó jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó, B – ideiglenes jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó, C – lakások után fizetendő építményadó, D – nem lakás céljára helyiségek után fizetendő építményadó, E – reklámhordozók után fizetendő építményadó, F – Telekadó, G – Magánszemélyek kommunális adója, H – tartózkodási idő után fizetendő idegenforgalmi adó

Forrás: hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

Az előzőkhez hasonlóan a lakosságszám komoly befolyásoló szerepe állapítható meg a helyi adók mértékét tekintve is (7. táblázat): a legtöbb esetben

a települések nagyságának emelkedésével nőtt a helyi adók mértéke is. Az egyedüli kivételt a helyi iparüzési adó két fajtája jelentette, amelynek háttérben véleményem szerint az a tény állt, hogy a kisebb települések a magánszemélyek kommunális adója mellett szinte kizárólag csak ezt az adótípust vezették be, és ennek következtében ebből a forrásból törekedtek minél nagyobb bevétel elérésére.

7. táblázat: Az egyes adótípusok mértékét tükröző mutató értéke 2020-ban Hajdú-Bihar vármegyében a különböző nagyságú településeken

Table 7. The value of the indicator reflecting the level of each type of tax in 2020 in Hajdú-Bihar county for municipalities of different sizes

Lakosságyszám (fő)	A	B	C	D	E	F	G	H
-500	4,67	4,33	-	-	-	-	2,00	-
501-1000	4,31	4,23	-	-	-	-	2,00	-
1001-2000	4,09	3,50	-	-	-	-	2,06	3,00
2001-5000	4,52	3,95	-	2,00	2,00	2,00	2,27	3,00
5001-10000	4,80	4,50	2,50	2,25	2,50	2,00	2,13	3,00
10001-	4,89	4,33	2,50	2,57	3,71	-	2,83	3,83

Jelmagyarázat – 6. táblázat

- az érintett kategóriába nem tartozik önkormányzat, vagy az alacsony esetszám (kevesebb, mint három helyhatóság) nem teszi lehetővé a mutató kiszámítását)

Forrás: hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

4. VÁLTOZÁSOK 2022 ÉS 2023 KÖZÖTT

Mint már korábban utaltunk rá (1. táblázat), szemben az országos trendekkel, Hajdú-Bihar vármegyében 2023-ban nem módosult a helyi adók valamelyik típusát bevezető helyi önkormányzatok száma és aránya: Vekerd település továbbra sem élt a bevételek ezen típusának lehetőségével. A helyi adók számát tekintve nem történt egyértelmű változás (8. táblázat): míg magyarországi viszonylatban csökkent az 1 vagy 2 adótípust kivető, és nőtt a 3 vagy több adótípust alkalmazó helyhatóságok aránya, Hajdú-Bihar vármegyében csak a 3 adótípust bevezető önkormányzatoknál volt növekedés (ez a 2 és a 4 adótípust alkalmazó önkormányzatok rovására történt), így – szemben az országos trenddel – az egy helyhatóságra jutó adótípusok száma sem változott.

A 8. táblázat által bemutatott igen mérsékelt új helyi adótípus-kivetési tevékenységet igazolja a 9. táblázat, amely szerint mindössze 1 település vezetősége döntött 2022-ben arról, hogy 2023-ban a korábbiakban nem bevezetett adótípust is alkalmaz. Emellett a táblázat azt is mutatja, hogy a helyhatóságok csak korlátozottan éltek a helyi adók emelésének eszközével (összesen 12 helyi önkormányzat hozott ilyen tartalmú döntést), amelyet széles

elterjedtségüknek köszönhetően elsősorban a helyi iparüzési adó és a magánszemélyek kommunális adója esetében lehetett megfigyelni

8. táblázat A helyi önkormányzatok megoszlása az általuk bevezetett helyi adók száma alapján 2022-ben és 2023-ban Magyarországon és Hajdú-Bihar vármegyében (%)

Table 8. Distribution of local governments by the number of local taxes they introduced in 2022 and 2023 in Hungary and Hajdú-Bihar county (%)

Év	Adók száma	Magyarország	Hajdú-Bihar vármegye
2022	1	18,6	23,5
	2	44,1	55,8
	3	23,1	12,3
	4 vagy több	14,2	7,6
	átlag	2,37	2,06
2023	1	16,7	23,5
	2	43,9	55,6
	3	23,9	14,8
	4 vagy több	15,5	6,2
	átlag	2,42	2,06

Forrás: hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

9. táblázat: A helyi adók különböző típusait bevezető helyi önkormányzatok számában bekövetkezett változások 2022 és 2023 között Hajdú-Bihar vármegyében (db)

Table 9. Changes in the number of local governments introducing different types of local taxes between 2022 and 2023 in Hajdú-Bihar county

		A	B	C	D	E	F
2022-ben létezett	2023-ban nem volt változás	77	5	12	2	51	12
	2023-ban emelkedett	4	1	1	0	5	2
	2023-ban megszűnt	0	0	0	1	0	0
	2023-ban csökkent	0	0	0	0	0	0
2022-ben nem létezett	2023-ban nem lett bevezetve	1	76	69	79	26	67
	2023-ban bevezetésre került	0	0	0	0	0	1

A – állandó jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó, B – lakások után fizetendő építményadó, C – nem lakás céljára helyiségek után fizetendő építményadó, D – Telekadó, E - Magánszemélyek kommunális adója, F – tartózkodási idő után fizetendő idegenforgalmi adó

Forrás: hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

A magyarországi és a Hajdú-Bihar vármegyei helyzetet összehasonlítva (10. táblázat) mind az adott helyi adótípust 2022-ben alkalmazó, mind pedig 2022-ben nem alkalmazó helyhatóságok esetében, 2023-ban a Hajdú-Bihar megyei települések alacsonyabb mértékű aktivitása állapítható meg. Egyrészt az előbbi esetben (már 2022-ben is létezett az adott helyi adótípus) a helyi iparüzési adó kivételével 2023-ban alacsonyabb arányuk döntött az emelés mellett, másrészt a második esetben (2022-ben nem alkalmazták az adott helyi adótípust) is a teljes magyarországi kör viszonylatában lehet magasabb értéket megfigyelni.

10. táblázat: A helyi adók különböző típusait bevezető helyi önkormányzatok arányában bekövetkezett változások 2022 és 2023 között Magyarországon és Hajdú-Bihar vármegyében (%)

Table 10. Changes in the share of local governments introducing different types of local taxes between 2022 and 2023 in Hungary and Hajdú-Bihar county (%)

	2022-ben létezett								2022-ben nem létezett			
	2023-ban nem volt változás		2023-ban emelkedett		2023-ban megszűnt		2023-ban csökkent		2023-ban nem lett bevezetve		2023-ban bevezetésre került	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
A	95,5	95,1	4,3	4,9	0,1	0,0	0,1	0,0	66,4	100,0	33,6	0,0
B	76,2	83,3	21,5	16,7	1,5	0,0	0,8	0,0	99,1	100,0	0,9	0,0
C	79,2	92,3	19,0	7,7	1,4	0,0	0,4	0,0	98,7	100,0	1,3	0,0
D	78,1	66,7	19,1	0,0	1,6	33,3	1,2	0,0	99,0	100,0	1,0	0,0
E	84,1	91,1	13,6	8,9	0,8	0,0	1,5	0,0	96,8	100,0	3,2	0,0
F	79,9	85,7	19,4	14,3	0,7	0,0	0,0	0,0	97,0	98,5	3,0	1,5

A – állandó jellegű gazdasági tevékenység után fizetendő helyi iparüzési adó, B – lakások után fizetendő építményadó, C – nem lakás céljára helyiségek után fizetendő építményadó, D – Telekadó, E - Magánszemélyek kommunális adója, F – tartózkodási idő után fizetendő idegenforgalmi adó

1 – Magyarország, 2 – Hajdú-Bihar vármegye

Forrás: hakka.allamkincstar.gov.hu/Letoltes.asp

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány legfontosabb megállapításai az alábbiakban foglalhatók össze. Az országos trendekhez hasonlóan az elmúlt évtizedekben Hajdú-Bihar vármegyében is nőtt a helyi adókat kivető helyhatóságok száma, ugyanakkor a bevezetett helyi adótípusok száma minden vizsgált évben elmaradt az országos értéktől. Az egyes adótípusokat részletesebben vizsgálva (pl. bevezető helyhatóságok aránya, az adómérték nagysága) megállapítható, hogy a vármegyei értékek elsősorban a lakosságot nem vagy csak kismértékben terhelő adótípusoknál voltak magasabbak az országos átlagnál, amely elsősorban a megye lakosságának az országosnál rosszabb anyagi helyzetével magyarázható.

A megyén belüli viszonyokat elemezve egyértelműen kirajzolódik az alacsonyabb lakosság számú, főleg a vármegye keleti és déli részén fekvő települések mérsékeltebb aktivitása, amely alól csak a könnyen kivethető és általában kisebb adóterhet jelentő magánszemélyek kommunális adója jelent kivételt.

A helyi adóval kapcsolatos korlátozások 2023-ban történt feloldása után sem változott lényegesen a helyzet: a Hajdú-Bihar vármegyei helyhatóságok továbbra is mérsékeltebb aktivitást mutatnak.

IRODALOM

- AMBRUS R. – GRÓF K.** (2021): Importance of local taxes in the budget of Hungarian local governments – Focusing on tourist tax. *Tér-Gazdaság-Ember* 9(3-4), pp. 113-123.
- M. BARNA K. – ROCHLITZNÉ SAJBÁN Á. – MOLNÁR T.** (2019): Megéri megszüntetni a „kurtaxát”? *Comitatus*, 29(232), pp. 5-14.
- BORDÁS P.** (2021): Egyenlők és egyenlőbbek: A helyi iparűzési adóból származó bevételek települési szintű eloszlásának dilemmái különösen a COVID19 járvány idején. *Comitatus*, 31(238), pp. 45-52.
- GRÓF K.** (2020): Idegenforgalom helyi adóztatásának vizsgálata európai és hazai vonatkozásban. Doktori (PhD) értekezés, Sopron, 196 p.
- HORVÁTH M. T. – PÉTERI G. – VÉCSEI P.** (2014): A helyi forrásszabályozási rendszer magyarországi példája, 1990-2012. *Közgazdasági Szemle*, 61(2), pp. 121-147.
- KINCSES, Á. – TÓTH, G. – JENEINÉ GERŐ, H. E. – PÉNZES, J.** (2021): The impact of the Coronavirus pandemic on the territorial characteristics of Hungarian SME-s (special regards to tourism). *GeoJournal of Tourism and Geosites* 39 (4spl), pp. 1483-1487. <https://doi.org/10.30892/gtg.394spl19-792>
- KORSÓS L.** (2021): Szeretjük, vagy nem szeretjük az iparűzési adót? *Comitatus*, 31(238), pp. 23-34.
- KOZMA G. – CZIMRE K. – TEPERICS K. – PÉNZES J.** (2022): A helyi önkormányzatok helyiadó-kivetési gyakorlatának vizsgálata a hazai kedvezményezett településeken, 1997–2020. *Területi Statisztika*, 62(6), pp. 663-682. <https://doi.org/10.15196/TS620602>
- KUSZTOSNÉ NYITRAI E.** (szerk.) (1999): A helyi önkormányzatok és pénzügyeik. Consulting Rt., Budapest, 549 p.
- LÁSZLÓ Cs.** (2021): Miért utálják annyira az iparűzési adót a vállalkozók. *Comitatus*, 31(238), pp. 83-87.

- PÉNZES, J. - DEMETER, G.** (2021): Peripheral areas and their distinctive characteristics: The case of Hungary. *Moravian Geographical Reports*, 29(3), pp. 217-230. <https://doi.org/10.2478/mgr-2021-0016>
- PÉTERI G.** (2015): Helyi adózás: a szükséges rossz? *Közjavak*, 1(2), 32-36. DOI:10.21867/KjK/2015.2.8.
- PITTI, Z.** (1992): A helyi adók az adórendezerben és az önkormányzati gazdálkodásban. *Pénzügyi Szemle*, 35(9), pp. 688-699.
- VÍGVÁRI A.** (2002): *Közpénzügyek, önkormányzati pénzügyek*. KJK-Kerszöv, Budapest, 379 p.